

MAIN
***Multilingual Assessment Instrument
for Narratives***

N. Gagarina, D. Klop, S. Kunnari,
K. Tantele, T. Välimaa,
U. Bohnacker & J. Walters

Estonian version

Translated and adapted by
Reili Argus & Andra Kütt

(based on the revised version in English)

© ZAS Papers in Linguistics 64 (2020)

How to cite this version:

Argus, R. & Kütt, A. (2020). The adaptation of MAIN to Estonian. *ZAS Papers in Linguistics*, 64, 57–62. (see this paper for more information on the Estonian version).

Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Bohnacker, U. & Walters, J. (2019). MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives – Revised version. Materials for use. *ZAS Papers in Linguistics*, 63. Estonian version. Translated and adapted by Argus, R. and Kütt, A.

MAIN: Estonian version

Loomalood

Reili Argus & Andra Kütt

Test The Multilingual Assessment Instrument for Narratives (MAIN), eestikeelse pealkirjaga „Loomalood“ koostati 2012. aastal selleks, et hinnata üht või mitut keelt sünnist alates või varases eas omandavate laste jutustamisoskuse arengut. MAIN-test on mõeldud eelkõige 3- kuni 10-aastastele lastele, kuid uuemad uurimistulemused on näidanud, et seda võib kasutada ka vanemate laste, noorukite või isegi täiskasvanutega. Katse ülesehitus võimaldab hinnata nii lugude mõistmise kui ka loomise oskust ning seda ühe lapse puhul ka mitmes keeles. Samuti saab testiga hinnata jutustamise eri osaoskusi — mudeldamist, ümberjutustamist ja jutustamist. 2012. aasta versiooni loomise aluseks oli laiaulatuslik eeluuring enam kui 500 üks-, kakskeelse kolme-, kümne- ja 15aastase eri keeli ja keelekombinatsioonide rääkiva lapsega.

2019. aastal uuendati MAINi ingliskeelset versiooni, uuenduste aluseks oli rohkem kui 2500 transkribeeritud MAINi narratiivi ja u 24000 mõistmisküsimuse vastust, mis koguti 700-lt saksa, vene ja rootsi keelt kõnelevalt kakskeelselt lapselt ajavahemikus 2013-2019. Siinne eestikeelne katse põhineb 2019. aasta ingliskeelsel versioonil.

Test „Loomalood“ koosneb neljast paralleelsest loost, iga lugu põhineb omakorda kuue pildi järjestusel, mille aluseks on jutustuse mitmetasandiline mudel. Lood on kindlaksmääratud kognitiivse ja keelelise keerukusastmega, nad on ühesugused nii makro- kui ka mikrostruktuurilt ning ka üldiselt detailsuse astmelt, samuti on nad kultuuriliselt nii neutraalsed kui võimalik.

Kuigi „Loomalugude“ testi jaoks ei ole esialgu veel väljatöötatud norme, lubab selle standardiseeritud ülesehitus ja läbiviimise protseduur kasutada seda lapse jutustamisoskuse hindamiseks ja varajaseks sekkumiseks. Samuti sobib test uurimiseesmärkidel kasutamiseks.

Täpsema kasutusinfo jaoks vaata peatükki “*Background on MAIN – Revised, how to use it and adapt it to other languages*” ingliskeelses kogumikus *ZAS Papers in Linguistics* 63 (2019, lk iv-xii), mis on kättesaadav aadressil <https://zaspil.leibniz-zas.de/issue/view/53>.

Testikomplekti kuuluvad:

- hindamisjuhised
- protokollid, tulemuselehed lugude „Kass“, „Koer“, „Linnupojad“, „Kitsetalled“ jaoks
- taustaküsimustik
- lugude tekstid

Hindamisjuhend

MAIN-test on loodud eelkõige 3- kuni 10-aastaste laste jaoks, kuid seda võib kasutada ka vanemate lastega. Testi saab kasutada nii lugude mõistmise kui ka jutustamisoskuse hindamiseks. Samuti võimaldab see hinnata jutustamise eri osaoskusi — mudeldamist, ümberjutustamist ja jutustamist. Alamtestide valik (nt kas mudeldamine/ümberjutustamine ja seejärel jutustamine või ainult jutustamine) sõltub hindamise eesmärkidest ja vajadustest (testi läbiviija võib teha valiku vastavalt enda soovile).

Testiga saab hinnata ühe ja sama lapse mitme keele oskust. Üks keeltest tuleb muidugi valida esimeseks testitavaks keeleks. Kakskeelsete laste puhul peaks kahe keele testimise intervall ideaalis olema 4–7 päeva. See on vajalik, et vältida ühe keele mõju teisele ning minimeerida treeningefekti ehk olukorda, kus laps kasutab ühes testis saadud oskusi või vastamismudeleid vms kohe ka teise keele testi jaoks. Eriti hea oleks, kui katse viiks läbi eri keelte puhul eri inimene. See aitab kindlustada ükskeelse keskkonna ja hoida ära koodivahetuse.

Materjalid

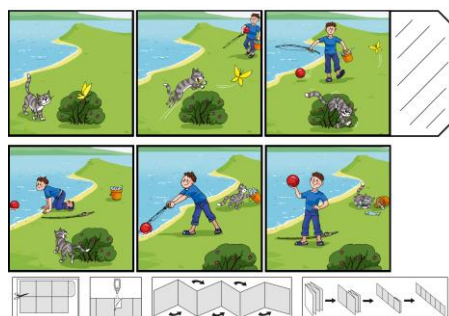
- 4 pildikomplekti: „Linnupojad”, „Kitsetalled”, „Kass” ja „Koer”, kolm koopiat igast loost (värvilised väljatrükid), iga koopia eraldi ümbrikus, kokku 12 eraldi ümbrikut)
- 4 loo tekstid/stiimultekstid: „Linnupojad”, „Kitsetalled”, „Kass” ja „Koer”
- lindistusvahendid (audio- või videolindistuse jaoks)
- tulemuslehed makrostruktuuri analüüsi, tegelase sisemisi seisundeid ja reaktsioone peegeldavate sõnade (IST) ja mõistmisküsimuste jaoks
- taustaküsimuste leht vanematele

Juhised

Kuidas materjalid ette valmistada

1. Laadi alla pildid aadressilt www.leibniz-zas.de/en/service-transfer/main
2. Trüki iga PDF-fail valgele A4-paberile värviliselt välja (st iga pildikomplekt/lugu) kolmes eksemplaris ja nii, et iga pilt oleks suurusega 9 korda 9 cm.
3. Kirjuta piltide taha järjekorranumbrid ühest kuueni.
4. Lõika lehel olevad pildid kaheks reaks.
5. Liimi kolmest osast koosnevad pildid kokku kuuepildiseks ribaks (nagu näidatud järgneval joonisel) ja murra need kaks korda kokku (pilt 1, pilt 2, murra, pilt 3, pilt 4, murra, pilt 5, pilt 6).

Märkus: Ära lõika pildiseeriat üksikuteks piltideks ega kasuta voltimisjuhistel näidatud väikesi pilte katsematerjalina.

6. Pane iga pildiseeria (6-pildiline riba) eraldi ümbrikku, mis on kindlat värvi või muu tingmäärgiga tähistatud (värviline punkt ümbrikul vms, mis aitab lugu identifitseerida).

Kuidas test läbi viia

- Tutvu kõigepealt põhjalikult katseprotokollide ja juhistega.
- Pane valmis lindistusvahendid (nt audio- või videosalvesti). Alusta lindistamist enne soojendusfaasi. Kontrolli, et lindistustehnika töötaks kogu sessiooni aja, st lindistatud saaks kogu lapse tekst, sh mõistmisküsimuste vastused.
- Soojendusfaas sõltub paljuski testi läbiviija varasematest kogemustest, aga ka kultuuritavadest. Lapsega rääkides püüa luua vastastikune kontakt ja küsi temalt mõned küsimused, et kindlaks teha, kas ta saab lihtsamatest küsilausestest aru. Näiteks võid küsida „*Kes su parim sõber on? Mida sulle televiisorist vaadata meeldib? Meeldib sulle lugusid jutustada? Kas sulle meeldib lugusid kuulata?*“.
- Enne kui testi alustad, kontrolli, kas laual on kolm ümbrikku, mis sisaldavad sama pildiseeriat. (Sellise esituse eesmärk on see, et lapsel tekiks ettekujutus, et testi läbiviija ei tea, mis lugu on ümbrikus, mille ta valis. Nii jagavad testi läbiviija ja laps pildiseeriade esitamisel justkui paremini mingit ühist teavet.)
- Vii katse läbi nii, nagu loo protokollis kirjas. Palun pea kinni soovitustest, mis on antud abistavate fraaside kohta (vt ka allpool esitatud abistavaid fraase).
- Piltide esitlemise lisainfo: Testi ajal peaksid istuma lapse vastas, et laps saaks hoida pilte nii, et tema näeb nende esimest, sina aga tagumist poolt. Kui laps võtab pildid välja, ütle talle, et ta võldiks need lahti ja vaataks kogu lugu alates esimesest pildist. Ütle talle: „*Vaata neid pilte, aga ära neid mulle näita. Ainult sina pead lugu nägema.*“ (Kui laps ei oska ise pilte hoida ja lahti voltida, tee seda tema eest, aga nii, et pildid oleksid sinu enda poole tagaküljega ja lapse poole õige poolega.)
- Kui laps on valmis lugu jutustama, aita tal pildid uuesti kolme ossa kokku voltida. Saad juhendada voltimist nii, et sa ise pilte ei vaata, ja nii, et laps neid ise hoiab. Juhenda last, et ta jutustaks lugu nii, et vaataks kõigepealt kaht esimest pilti. Kui ta on kahe esimese pildi põhjal jutustamise lõpetanud, ütle talle, et ta võldiks lahti kaks järgmist pilti (pildid 1–4 on sel hetkel korruga näha). Kui laps on lõpetanud, lase tal kaks ülejäänud pilti lahti voltida nii, et nüüd oleks tal korruga kogu lugu silma ees.
- Kui laps on jutustamise või ümberjutustamise lõpetanud, juhata sisse mõistmisküsimused ning ütle „*Nüüd küsin ma sinult selle loo kohta mõned küsimused*“. Mõistmisküsimuste esitamise ajal hoia pildirida laual lahtiselt nii, et te mõlemad seda täies ulatuses näeksite.
- Kui test on läbi viidud, transkribeerige lugu (või lood) ning arvuta kokku punktid, mis laps nii lugude loomise kui ka mõistmise eest sai. Kasuta selleks tulemuselehti.
- **Pea meeles:** Etteantud vastusenäited tulemuselehel ei ole ammendavad. Laps saab punkti, kui makrostruktuuri element (eesmärk, katse, tegelase sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad) on väljendatud mis tahes sobivas sõnastuses. Vajadusel saad tuge lisas olevast juhendist.

Abistavad väljendid

1. Ära alusta lapse asemel lugu, julgusta teda ise lugu jutustama, ütle: „*Jutusta mulle see lugu*“ (osuta pildile).
2. Ütle abistavaid fraase alles pärast seda, kui oled oodanud vähemalt 10 sekundit ja on ilmne, et laps ei kavatse midagi öelda. Alles siis võid last ergutada. Esiälgu võid öelda „*Hea küll ...*“, „*Hästi ...*“, „*Sinu kord ...*“. Ole abistavate väljenditega VÄGA ettevaatlik, oluline on, et laste andmed oleksid kokkuvõttes võrreldavad ja ei tekiks erinevusi sellest, et katse läbiviijad kasutavad eri hulgal abistavaid fraase. Oota umbes 10 sekundit ja kui laps on endiselt vait, erguta teda, öeldes: „*Ütle mulle, mis seal juhtub*“. Kui laps jääb loo keskel vait, julgusta teda jätkama ja sulle rohkem jutustama: „*Veel midagi?*“, „*Jätka ...*“, „*Räägi mulle veel*“, „*Mis seal loos edasi juhtub?*“.
3. See, kuidas laps tegelasi loo jutustamise ajal nimetab, ei ole oluline; ära paranda last selle juures. Kui laps ei oska kuidagi tegelasi nimetada ja on sellesse takerdunud või palub abi, julgusta teda ja ütle „*Sa võid teda kutsuda, kuidas tahad*“, „*Kuidas sa tema kohta ütleksid?*“.

4. Hoidu kasutamast küsimusi:
- „Mida ta siin teeb?“, „Kes jookseb?“
 - „Mis see on?“, „Mida/Keda sa pildil näed?“ (neid tuleb vältida selleks, et lapse jutustust mitte katkestada või mõjutada teda kasutama poolikuid lauseid või deiktalisi väljendeid).
5. Kui laps hakkab jutustama midagi, mis tema endaga on juhtunud või mis tal plaanis on, nt „Tead, missugust lindu ma täna nägin“ või „Ma lähen täna emaga poodi ...“, anna lapsele kõigepealt rahulikult natuke aega sellest rääkida ja palu tal siis kenasti jutustada see lugu, mis on pildidel. (Jäta asjasse mittepuutuv materjal analüüsist välja.)
6. Kui eelnevad kogemused või kultuuritaust seda nõuavad, võid kasutada iga pildipaari järel julgustavaid väljendeid, nt „Väga hea“, „Hästi“, (enne järgmise pildipaari lahtivoltimist). (See võib samuti aidata transkribeerijal otsustada, millise pildipaari juurde lausung kuulub.) Igal juhul ära tee seda siis, kui tunned, et see võib katkestada lapse lugu ja mõttelõnga.

Uurimiseesmärkidel kasutatavad tasakaalustamisprotseduurid

Et kindlustada ühe loo esitamist ühes keeles ühesugustel tingimustel („Kass“/„Koer“ – ümberjutustamine/mudeldamine ja „Linnupojad“/„Kitsetalled“ – jutustamine), kasuta järgmist tasakaalustuskeemi (kui testite ainult üht keelt, kasutage juhuslikustamist nii, et testite üht last kas tabelis esitatud laste nr 1, 2, 5 ja 6 või siis nr 3, 4, 7 ja 8 järgi):

Lapse number	Keel	Ümberjutustamine/ Mudeldamine	Jutustamine	Keel	Ümberjutustamine/ Mudeldamine	Jutustamine
1	K1	„Kass“	„Linnupojad“	K2	„Koer“	„Kitsetalled“
2	K1	„Kass“	„Kitsetalled“	K2	„Koer“	„Linnupojad“
3	K2	„Kass“	„Kitsetalled“	K1	„Koer“	„Linnupojad“
4	K2	„Kass“	„Linnupojad“	K1	„Koer“	„Kitsetalled“
5	K1	„Koer“	„Linnupojad“	K2	„Kass“	„Kitsetalled“
6	K1	„Koer“	„Kitsetalled“	K2	„Kass“	„Linnupojad“
7	K2	„Koer“	„Kitsetalled“	K1	„Kass“	„Linnupojad“
8	K2	„Koer“	„Linnupojad“	K1	„Kass“	„Kitsetalled“

Protokoll „Kass”

Jutustamine / Ümberjutustamine / Näidislugu

Lapse nimi: _____
Sünnikuupäev: _____
Testimiskuupäev: _____
Lapse vanus testimise ajal (kuudes): _____
Lapse sugu: _____
Testija nimi: _____
Kokkupuude teise keelega (kuudes): _____
Lasteaeda mineku alguskuupäev: _____
Lasteaia nimi: _____

Enne kui testimist alustad, kontrolli, kas kõik ümbrikud on laual. Pane lindistustehnika (nt diktofon) töökorda. Alusta lindistamist enne soojendusfaasi.

Soojendusfaas

Küsi näiteks: „Kes su parim sõber on?“, „Mida sulle telerist vaadata meeldib?“, „Kas sulle meeldib lugusid jutustada?“, „Kas sulle meeldib lugusid kuulata?“

Juhised

Juhised jutustamiseks

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja jutusta selle järgi mulle lugu.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis?“

Voldi lahti esimesed kaks pilti. Ütle lapsele: „Nüüd ma tahan, et sina räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea lugu, nagu sa oskad.“ Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: „Räägi mulle selle pildi kohta lugu“ (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilti (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel vait, võid öelda: „Midagi veel?“, „Jutusta edasi“, „Räägi mulle veel“, „Mis seal loos veel oli?“ Kui laps jääb vait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: „Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud“. Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Ümberjutustamise juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis saad sina selle mulle uuesti jutustada.“

Voldi lahti kaks esimest pilti. „Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Ühel päeval nägi üks mänguhimuline kass üht kollast liblikat põõsa peal istumas. Ta hüppas liblika poole, sest tahtis seda kinni püüda. Samal ajal tuli üks röömus poiss kala püüdmast, tal oli ämber ühes ja pall teises käes. Ta nägi, kuidas kass liblikat taga ajab.“

Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad).

Liblikas lendas kiiresti ära ja kass kukkus põõsasse. Ta sai haiget ja oli väga vihane. Poiss oli nii ehmunud, et pall pääses tal käest lahti. Kui ta nägi palli vette veeremas, hüüdis ta: „Oh ei, mu pall veereb minema!” Ta oli kurb ja tahtis oma palli tagasi saada. Samal ajal märkas kass poisi korvi ja mõtles: „Ma tahan sealt ühe kala näpata.“

Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korruga lapsele nähtavad).

Samal ajal hakkas poiss õngega oma palli veest välja tõmbama. Ta ei märganud, et kass oli ühe kala näpanud. Lõpuks oli kass väga rahul, et sai nii head kala süüa, ja poiss oli õnnelik, sest sai oma palli tagasi.

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Voldi pildid lahti nii, et laps näeks korruga ainult kaht esimest pilti. Ütle lapsele: „Nüüd ma tahan, et sina räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea lugu, nagu sa oskad.“ Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: „Räägi mulle selle pildi kohta lugu” (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel wait, võid öelda: „Midagi veel?”, „Jutusta edasi”, „Räägi mulle veel”, „Mis seal loos veel oli?” Kui laps jääb wait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: „Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud”.

Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Näidisloo juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korruga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis küsin su käest selle kohta mõned küsimused.“

Voldi lahti kaks esimest pilti. „Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Ühel päeval nägi üks mänguhimuline kass üht kollast liblikat põõsa peal istumas. Ta hüppas liblika poole, sest tahtis seda kinni püüda. Samal ajal tuli üks rõõmus poiss kala püüdmast, tal oli ämber ühes ja pall teises käes. Ta nägi, kuidas kass liblikat taga ajab.

Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad).

Liblikas lendas kiiresti ära ja kass kukkus põõsasse. Ta sai haiget ja oli väga vihane. Poiss oli nii ehmunud, et pall pääses tal käest lahti. Kui ta nägi palli vette veeremas, hüüdis ta: „Oh ei, mu pall veereb minema!” Ta oli kurb ja tahtis oma palli tagasi saada. Samal ajal märkas kass poisi korvi ja mõtles: „Ma tahan sealt ühe kala näpata.“

Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korruga lapsele nähtavad).

Samal ajal hakkas poiss õngega oma palli veest välja tõmbama. Ta ei märganud, et kass oli ühe kala näpanud. Lõpuks oli kass väga rahul, et sai nii head kala süüa, ja poiss oli õnnelik, sest sai oma palli tagasi.

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Pärast seda, kui oled öelnud „Ja see ongi selle loo lõpp“, esita lapsele loo mõistmist kontrollivad küsimused.

Jutustamise punktitalabel: „Kass”

Esimene osa: Loomine

A. Loo ülesehitus; B. Ülesehituse kompleksus; C. Tegelaste sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

A. Loo ülesehitus

		Õigete vastuste näited ¹	Punktid
A1.	Alguspunkt	Aeg ja/või koht, nt <i>oli kunagi / ühel päeval / kaua aega tagasi... järve ääres / järve kaldal / jõe kaldal / vee ääres / kaldal / aasal ...</i>	0 1 2 ²
<i>Osa 1: Kass (Tegelased: kass ja liblikas)</i>			
A2.	IST kui algus-sündmus	Kass oli mänguhimuline / uudishimulik Kass nägi liblikat	0 1
A3.	Eesmärk	Kass tahtis liblika kinni püüda / liblikat taga ajada / liblikaga mängida (selleks) et + VERB (kätte saada, kinni püüda, mängida)	0 1
A4.	Katse	Kass hüppas liblika poole / üles Kass ajas liblikat taga / hakkas liblikat taga ajama Kass püüdis + VERB (kätte saada / kinni püüda / haarata / püüda)	0 1
A5.	Tulemus	Kass kukkus põõsasse / ei saanud liblikat kätte / ei olnud küllalt kiire Liblikas põgenes / lendas minema / pääses ära / oli väga kiire	0 1
A6.	IST kui reaktsioon	Kass oli pettunud/tige/kurb Liblikas oli õnnelik/rõõmus	0 1
<i>Osa 2: Poiss (Osa tegelane: poiss)</i>			
A7.	IST kui algus-sündmus	Poiss oli kurb/õnnetu/mures oma palli pärast Poiss nägi, et ta pall on vees	0 1
A8.	Eesmärk	Poiss otsustas/tahtis oma palli tagasi saada (selleks) et + VERB (saada)	0 1
A9.	Katse	Poiss tõmbas / tõmbab / püüdis tõmmata palli veest välja	0 1
A10.	Tulemus	Poiss sai oma palli tagasi / jälle tagasi Pall oli päästetud	0 1
A11.	IST kui reaktsioon	Poiss oli rõõmus/õnnelik/rahul, kui sai oma palli kätte / et oma palli kätte sai	0 1
<i>Osa 3: Kass (Osa tegelane: kass)</i>			
A12.	IST kui algus-sündmus	Kass oli näljane/uudishimulik / tahtis kala saada Kass märkas/nägi kala	0 1
A13.	Eesmärk	Kass tahtis / otsustas saada / näpata / süüa / varastada kala (selleks) et + VERB (süüa, saada)	0 1

¹ Kahtluse korral või siis, kui vastust ei ole punktitalabelis, vaata lisa juhendist.

² Null punkti saab vale vastuse eest või vastamata jätmise eest, ühe punkti ühe õige vastuse eest, kaks punkti siis, kui laps viitab nii ajale kui ka kohale.

A14.	Katse	Kass võttis/näppas/varastas kala Kass võtab/tõmbab/haarab kala (korvist) / upitab end kala järele Kass püüdis + VERB (saada, võtta)	0 1
A15.	Tulemus	Kass sõi kala ära / sai kala kätte	0 1
A16.	IST kui reaktsioon	Kass oli rahul / rõõmus / õnnelik / kassil oli hea meel / ei olnud (enam) näljane	0 1
A17.	Loo ülesehituse eest saadavad punktid võimalikust 17st:		

B. Ülesehituse kompleksus

Katse ja tulemuse järjestuste arv	Üksikute eesmärkide arv (ilma katsete ja tulemusteta)	Eesmärgi ja katse / eesmärgi ja tulemuse järjestuste arv	Eesmärgi-katse-tulemuse järjestuste arv
B1.	B2.	B3.	B4.

C. Tegelase sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

C1.	<p>IST-de hulk arvatuna sõnedes. IST-deks loetakse:</p> <p>tajuverbid, nt <i>nägema, kuulma, tundma, lõhnama</i>;</p> <p>füüsilist olekut märkivad verbid, nt <i>janune, näljane, väsinud, kurb, haiget saanud</i>;</p> <p>teadvusele viitavad sõnad nt <i>elus, ärkvel, magav</i>;</p> <p>emotsioonisõnad nt <i>õnnetu, õnnelik, rõõmus, vihane, mures, pettunud, hirmul, hirmunud, uhke, vapper, kindel, rahul, üllatunud</i>;</p> <p>mentalseid protsesse märkivad verbid nt <i>tahtma, mõtlema, teadma, unustama, otsustama, uskuma, imestama, plaanima</i>;</p> <p>kõnelemist tähistavad verbid nt <i>ütleva, hüüdma, karjuma, hoiatama, küsima</i>.</p>	
------------	---	--

Osa II: Mõistmine

		Õigete vastuste näited	Valede vastuste näited	Punktid
0	Kas sulle meeldis see lugu?	Soojendusküsimused, nende eest punkte ei panda		
D1.	Miks kass liblika poole/suunas hüppas? (osuta piltidele 1-2) (Osa 1: Eesmärk)	Tahtis liblikat kätte saada / kinni püüda / taga ajada / liblikaga mängida Tahtis liblikat (Selleks) et + VERB (saada kätte) liblikas	Läks ära / jooksis / tahtis hüppata / kassid ikka hüppavad / jooksevad	0 1
D2.	Mida kass tundis? (osuta pildile 3) (IST kui reaktsioon)	Ta oli vihane/pettunud/solvunud / tundis end halvasti / ei tundnud end hästi	Rõõmus/õnnelik	0 1
D3.	<i>(Küsi see küsimus ainult siis, kui laps annab eelmisele küsimusele sobiva vastuse, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps annab seletuse juba küsimuses D2, pane punktid kirja küsimuse D3 juurde ja jätkka küsimusega D4)</i> Miks sinu arvates oli kass vihane/solvunud/pettunud / tundis end halvasti jne? ³	Ta ei saanud liblikat kätte / kukkus põõsasse Ta sai haiget, kui põõsasse kukkus Liblikas lendas minema / põgenes ära / sai minema	Kohatu või ebasobiv vastus	0 1
D4.	Miks hoidis poiss õngeritva vees? (osuta pildile 5) (Osa 2: Eesmärk)	Ta tahtis/tahab (oma) palli (tagasi) saada Ta tahtis/tahab palli tagasi (Selleks) et + VERB (saada/võtta) oma pall tagasi/välja	Et vees mängida	0 1
D5.	Mida poiss tunneb? (osuta pildile 6) (IST kui reaktsioon)	Ta on rõõmus/õnnelik/rahul / tunneb end hästi	Ta on kurb/vihane/pahane / tunneb end halvasti	0 1
D6.	<i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D6 juurde ning jätkka küsimusega D7)</i>	(Sellepärast, et) ta sai oma õhupalli kätte/tagasi Tal õnnestus pall + VERB (tagasi saada, kätte saada)	Ta naeratab / ta on niisugune / ta seisab või muu ebasobiv vastus	0 1

³ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D2.

	Miks poiss sinu arvates on rõõmus/õnnelik/rahul jne? ⁴			
D7.	Miks näppas kass kala? (osuta pildile 5) (Osa 3: Eesmärk)	Ta otsustas nii / tahtis süüa/varastada/näpata kala Kasutas juhust, kui poiss ei vaadanud Ei saanud liblikat kätte. Kassidele meeldib kala (üldises tähenduses) Kalad on head/maitsvad / maitsevad hästi	Tahtis kalaga mängida	0 1
D8.	Kujuta ette, et poiss märkab kassi. Mida poiss tunneb? (osuta pildile 6) (IST kui reaktsioon)	Ta on tige/vihane/kuri/kurb / Tal ei ole hea olla	Ta on rõõmus / õnnelik / rahul / tal on hea meel	0 1
D9.	<i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D9 juurde ning jätkka küsimusega D10)</i> Miks sinu arvates oli poiss tige/vihane/kuri/kurb? ⁵	Kass sööb/sõi/võttis/võtab tema kala Poiss tahtis ise seda/oma kala süüa See oli poisi kala	Õngeritv on maas või mõni muu ebasobiv vastus	0 1
D10.	Kas poiss ja kass võiksid sõbraks saada? Miks?	Ei - vähemalt üks sobiv põhjus (kass söi kala ära / varastas kala) või mõni muu sobiv vastus	Jah / Ma ei tea / mõni muu sobimatu vastus	0 1
D11.	Möistmisküsimuste punktid kokku võimalikust 10st:			

⁴ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D5.

⁵ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D8.

Protokoll „Koer“

Jutustamine / Ümberjutustamine / Näidisluгу

Lapse nimi: _____
Sünnikuupäev: _____
Testimiskuupäev: _____
Lapse vanus testimise ajal (kuudes): _____
Lapse sugu: _____
Testija nimi: _____
Kokkupuude teise keelega (kuudes): _____
Lasteaeda mineku alguskuupäev: _____
Lasteaia nimi: _____

Enne kui testimist alustad, kontrolli, kas kõik ümbrikud on laual. Pane lindistustehnika (nt diktofon) töökorda. Alusta lindistamist enne soojendusfaasi.

Soojendusfaas

Küsi näiteks: „Kes su parim sõber on?“, „Mida sulle telerist vaadata meeldib?“, „Kas sulle meeldib lugusid jutustada?“, „Kas sulle meeldib lugusid kuulata?“

Juhised

Juhised jutustamiseks

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja jutusta selle järgi mulle lugu.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis?“

Voldi lahti esimesed kaks pilti. Ütle lapsele: „Nüüd ma tahan, et sina räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea lugu, nagu sa oskad.“ Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: „Räägi mulle selle pildi kohta lugu“ (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilti (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel vait, võid öelda: „Midagi veel?“, „Jutusta edasi“, „Räägi mulle veel“, „Mis seal loos veel oli?“ Kui laps jääb vait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: „Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud“. Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Ümberjutustamise juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis saad sina selle mulle uuesti jutustada.“

Voldi lahti kaks esimest pilti. „Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Ühel päeval nägi mänguhimuline koer üht halli hiirt puu all istumas. Ta hüppas hiire poole, sest tahtis teda

kinni püüda. Samal ajal tuli üks rõõmus poiss poest, tal oli kott ühes ja õhupall teises käes. Ta vaatas, kuidas koer hiirt taga ajab.

Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad).

Hiir jooksis kiiresti ära ja koer pörkas vastu puud. Ta sai haiget ja oli väga vihane. Poiss oli nii ehmunud, et õhupall läks tal käes lahti. Kui ta nägi, et ta õhupall lendab puu otsa, hüüdis ta: „Oh ei, mu õhupall lendab minema!“. Ta oli kurb ja tahtis oma õhupalli tagasi saada. Samal ajal märkas koer poisi kotti ja mõtles: „Ma tahan sealt ühe vorsti näpata.“

Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korruga lapsele nähtavad).

Samal ajal hakkas poiss oma õhupalli puu otsast alla tirima. Ta ei märganud, et koer oli ühe vorsti näpanud. Lõpuks oli koer väga rahul, et sai nii head vorsti süüa, ja poiss oli õnnelik, sest sai oma palli tagasi.

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Voldi pildid lahti nii, et laps näeks korruga ainult kaht esimest pilti. Ütle lapsele: „Nüüd ma tahan, et sina räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea lugu, nagu sa oskad.“ Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: „Räägi mulle selle pildi kohta lugu“ (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel vait, võid öelda: „Midagi veel?“, „Jutusta edasi“, „Räägi mulle veel“, „Mis seal loos veel oli?“ Kui laps jääb vait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: „Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud“.

Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Näidisloo juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korruga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis küsin su käest selle kohta mõned küsimused.“

Voldi lahti kaks esimest pilti. „Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Ühel päeval nägi mänguhipuline koer üht halli hiirt puu all istumas. Ta hüppas hiire poole, sest tahtis teda kinni püüda. Samal ajal tuli üks rõõmus poiss poest, tal oli kott ühes ja õhupall teises käes. Ta vaatas, kuidas koer hiirt taga ajab.

Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad).

Hiir jooksis kiiresti ära ja koer pörkas vastu puud. Ta sai haiget ja oli väga vihane. Poiss oli nii ehmunud, et õhupall läks tal käes lahti. Kui ta nägi, et ta õhupall lendab puu otsa, hüüdis ta: „Oh ei, mu õhupall lendab minema!“. Ta oli kurb ja tahtis oma õhupalli tagasi saada. Samal ajal märkas koer poisi kotti ja mõtles: „Ma tahan sealt ühe vorsti näpata.“

Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korruga lapsele nähtavad).

Samal ajal hakkas poiss oma õhupalli puu otsast alla tirima. Ta ei märganud, et koer oli ühe vorsti näpanud. Lõpuks oli koer väga rahul, et sai nii head vorsti süüa, ja poiss oli õnnelik, sest sai oma palli tagasi.

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Pärast seda, kui oled öelnud „Ja see ongi selle loo lõpp“, esita lapsele loo mõistmist kontrollivad küsimused.

Jutustamise punktitalabel: „Koer”

Esimene osa: Loomine

A. Loo ülesehitus; B. Ülesehituse kompleksus; C. Tegelaste sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

A. Loo ülesehitus

		Õigete vastuste näited ⁶	Punktid
A1.	Alguspunkt	Aeg ja/või koht, nt oli kunagi / ühel päeval / kaua aega tagasi ... metsas/pargis/aasal/põllul/puu juures/puu lähedal/tee ääres	0 1 2 ⁷
<i>Osa 1: Koer (Osa tegelased: koer ja hiir)</i>			
A2.	IST kui algus-sündmus	Koer oli mänguhimuline / uudishimulik Koer nägi hiirt	0 1
A3.	Eesmärk	Koer tahtis hiire kinni püüda / kätte saada / hiirt taga ajada / hiirega mängida (Selleks) et + VERB (kinni püüda, kätte saada, mängida)	0 1
A4.	Katse	Koer hüppas üles / hiire poole Koer hakkas hiirt taga ajama / ajas hiirt taga Koer püüdis + VERB (kätte saada, kinni püüda, kinni haarata, kinni võtta)	0 1
A5.	Tulemus	Koer põrkas vastu puud / lõi oma pea vastu puud ära / ei saanud hiirt kätte / ei olnud küllalt kiire Hiir jooksis ära / jooksis puu taha / põgenes / oli liiga kiire	0 1
A6.	IST kui reaktsioon	Koer oli pettunud /vihane /solvunud Hiir oli õnnelik/rõõmus/ tundis kergendust	0 1
<i>Osa 2: Poiss (Osa tegelane: poiss)</i>			
A7.	IST kui algus-sündmus	Poiss oli oma õhupalli pärast kurb/õnnetu/mures Poiss nägi õhupalli puu otsas	0 1
A8.	Eesmärk	Poiss otsustas/tahtis oma õhupalli tagasi saada (Selleks) et + VERB (saada) tagasi	0 1
A9.	Katse	Poiss tõmbas/tõmbab / püüdis/püüab tõmmata palli puu otsast alla / hüppas/hüppab pallile järele	0 1
A10.	Tulemus	Poiss sai oma õhupalli tagasi / jälle kätte Õhupall oli/on päästetud	0 1
A11.	IST kui reaktsioon	Poiss oli rõõmus/õnnelik/rahul, kui sai oma õhupalli kätte/tagasi	0 1
<i>Osa 3: Koer (osa tegelane: koer)</i>			
A12.	IST kui algus-sündmus	Koer nägi /märkas (kotis) vorste Koer oli näljane / uudishimulik / tahtis vorsti saada	0 1
A13.	Eesmärk	Koer tahtis/otsustas saada/näpata/süüa/varastada vorsti	0 1

⁶ Kahtluse korral või siis, kui vastust ei ole punktitalabelis, vaata lisa juhendist.

⁷ Null punkti saab vale vastuse eest või vastamata jätmise eest, ühe punkti ühe õige vastuse eest, kaks punkti siis, kui laps viitab nii ajale kui ka kohale.

		(Selleks) et + VERB (süüa, saada)	
A14.	Katse	Koer näppab/näppas/varastab/varastas vorsti Koer võtab/võttis tõmbab/tõmbas vorsti (kotist välja) Koer püüab + VERB (saada, võtta)	0 1
A15.	Tulemus	Koer sõi vorstid ära / sai vorstid kätte	0 1
A16.	IST kui reaktsioon	Koer oli rahul / rõõmus / koeral oli hea meel / ei olnud näljane (enam)	0 1
A17.	Loo ülesehituse eest saadavad punktid võimalikust 17st:		

B. Ülesehituse kompleksus

Katse ja tulemuse järjestuste arv	Üksikute eesmärkide arv (ilma katsete ja tulemusteta)	Eesmärgi ja katse / eesmärgi ja tulemuse järjestuste arv	Eesmärgi-katse-tulemuse järjestuste arv
B1.	B2.	B3.	B4.

C. Tegelase sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

C1.	<p>IST-de hulk arvatuna sõnedes. IST-deks loetakse:</p> <p>tajuverbid, nt <i>nägema, kuulma, tundma, lõhnama</i>;</p> <p>füüsilist olekut märkivad verbid, nt <i>janune, näljane, väsinud, kurb, haiget saanud</i>;</p> <p>teadvusele viitavad sõnad nt <i>elus, ärkvel, magav</i>;</p> <p>emotsioonisõnad nt <i>õnnetu, õnnelik, rõõmus, vihane, mures, pettunud, hirmul, hirmunud, uhke, vapper, kindel, rahul, üllatunud</i>;</p> <p>mentaalseid protsesse märkivad verbid nt <i>tahtma, mõtlema, teadma, unustama, otsustama, uskuma, imestama, plaanima</i>;</p> <p>kõnelemist tähistavad verbid nt <i>ütleva, hüüdma, karjuma, hoiatama, küsima</i>.</p>	
------------	--	--

Osa II: Mõistmine

		Õigete vastuste näited	Valede vastuste näited	Punktid
0	Kas sulle meeldis see lugu?	Soojendusküsimused, nende eest punkte ei panda		
D1.	Miks koer hiire poole/suunas hüppas? (osuta piltidele 1-2) (Osa 1: Eesmärk)	Tahab hiire kätte saada / kinni püüda / hiirt taga ajada / hiirega mängida Tahab hiirt (Selleks) et hiirt + VERB (kätte saada)	Läks ära / jooksis / tahtis hüppata Koerad hüppavad alati	0 1
D2.	Mida koer tundis? (osuta pildile 3) (IST kui reaktsioon)	Ta oli vihane/pettunud/solvunud / tundis end halvasti / tal oli valus / ta ei tundnud end hästi	Rõõmus/õnnelik/ ta tundis end hästi	0 1
D3.	<i>(Küsi küsimus D3 ainult siis, kui laps annab eelmisele küsimusele sobiva vastuse, aga ei selgita seda. Kui laps annab seletuse juba küsimuses D2, pane punktid kirja küsimusse D3 ja jätkka D4-ga)</i> Miks sinu arvates koer oli vihane/solvunud/pettunud / tundis end halvasti jne? ⁸	(Sellepärast) et ta ei saanud hiirt kätte / lõi oma pea ära / pörkas vastu puud. Sa saad haiget, kui vastu puud pörkad / puuga kokku pörkad Hiir pääses ära / sai plehku / põgenes	Kohatu või ebasobiv vastus	0 1
D4.	Miks poiss end ülespoole upitas / hüppas? (osuta pildile 5) (Osa 2: Eesmärk)	Ta tahtis/tahab oma õhupalli (tagasi) saada / sest ta õhupall oli puu otsa läinud (Selleks) et + VERB (saada, võtta) õhupall (kätte/alla)	Et puu otsa ronida	0 1
D5.	Mida poiss tunneb? (osuta pildile 6) (IST kui reaktsioon)	Ta on rõõmus/õnnelik/rahul / tunneb end hästi	Ta on kurb/vihane/pahane / tunneb end halvasti	0 1
D6.	<i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva</i>	(Sellepärast) et ta sai oma õhupalli kätte/tagasi Tal õnnestus õhupall + VERB (kätte saada, tagasi saada)	Sellepärast, et ta naeratab / ta on niisugune / ta seisab või muu ebasobiv vastus	0 1

⁸ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D2.

	<p><i>selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D6 juurde ning jätkka küsimusega D7)</i></p> <p>Miks poiss sinu arvates on rõõmus/õnnelik/rahul jne?⁹</p>			
D7.	<p>Miks näppas koer vorsti?</p> <p>(osuta pildile 5)</p> <p>(Osa 3: Eesmärk)</p>	<p>Ta otsustas nii / tahtis süüa/varastada/näpata</p> <p>Kasutas seda ära, et poiss ei vaadanud</p> <p>Ei saanud hiirt kätte</p> <p>Koertele meeldivad vorstid (üldises tähenduses)</p> <p>Vorstid on maitsvad/head</p>	<p>Tahtis kotiga mängida</p>	<p>0 1</p>
D8.	<p>Kujuta ette, et poiss märkab koera. Mida poiss tunneb? (osuta pildile 6)</p> <p>(IST kui reaktsioon)</p>	<p>Ta on tige/vihane/kuri/kurb / ei tunne end hästi</p>	<p>Ta on rõõmus/õnnelik/rahul / tal on hea meel</p>	<p>0 1</p>
D9.	<p><i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D9 juurde ning jätkka küsimusega D10)</i></p> <p>Miks sinu arvates oli poiss tige /vihane /kuri /kurb?¹⁰</p>	<p>(Sellepärast et) koer võttis/võtab varastas/varastab / näppas/näppab / sõi/söüb tema vorste</p> <p>Poiss tahtis vorstid ise ära süüa</p> <p>Need olid poisi vorstid</p>	<p>Sobimatu vastus</p>	<p>0 1</p>
D10.	<p>Kas poiss ja koer võiksid sõbraks saada? Miks?</p>	<p>Ei - anna vähemalt üks sobiv vastus (koer sõi vorstid ära / näppas /varastas vorsti) või mõni muu sobiv vastus</p>	<p>Jah / Ma ei tea / mõni muu sobimatu vastus</p>	<p>0 1</p>
D11.	Mõistmisküsimuste punktid kokku võimalikust 10st:			

⁹ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D5.

¹⁰ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D8.

Protokoll „Linnupojad“

Jutustamine / Ümberjutustamine / Näidisloog

Lapse nimi: _____
Sünnikuupäev: _____
Testimiskuupäev: _____
Lapse vanus testimise ajal (kuudes): _____
Lapse sugu: _____
Testija nimi: _____
Kokkupuude teise keelega (kuudes): _____
Lasteaeda mineku alguskuupäev: _____
Lasteaia nimi: _____

Enne kui testimist alustad, kontrolli, kas kõik ümbrikud on laual. Pane lindistusaparaat (nt diktofon) töökorda. Alusta lindistamist enne soojendusfaasi.

Soojendusfaas

Küsi näiteks: „Kes su parim sõber on?“, „Mida sulle telerist vaadata meeldib?“, „Kas sulle meeldib lugusid jutustada?“, „Kas sulle meeldib lugusid kuulata?“.

Juhised

Juhised jutustamiseks

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise loog. Vali neist üks ja jutusta selle järgi mulle loog.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraka kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet loog. Oled sa valmis?“

Voldi lahti esimesed kaks pilti. Ütle lapsele: „Nüüd ma tahan, et sina räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea loog, nagu sa oskad.“ Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: „Räägi mulle selle pildi kohta loog“ (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilti (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel vait, võid öelda: „Midagi veel?“, „Jutusta edasi“, „Räägi mulle veel“, „Mis seal loos veel oli?“ Kui laps jääb vait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: „Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud“. Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Ümberjutustamise juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise loog. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraka kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet loog. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis saad sina selle mulle uuesti jutustada.“

Voldi lahti kaks esimest pilti. „Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Ühel päeval nägi emalind, et ta pojad on näljased. Ta lendas ära, sest ta tahtis neile süüa leida. Üks näljane kass nägi, et emalind lendas ära, ja näugus: „Mmm, tore, keda ma siin pesas näen?”

Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Emalind tuli tagasi ühe suure ussikesega poegade jaoks, kassi ta aga ei näinud. Ta oli õnnelik selle mahlase ussikesese üle, mis ta oma poegadele tõi. Samal ajal hakkas õel kass puu otsa ronima, sest ta tahtis linnupoega kätte saada. Ta krahmas pesast ühe linnupoja. Üks vapper koer, kes parasjagu mööda läks, nägi, et linde ähvardab suur oht. Ta otsustas kassi peatada ja linnud päästa.

Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korraga lapsele nähtavad). Ta ütles kassile: „Jäta linnupojad rahule”. Ja siis haaras ta kassi sabast ning tõmbas ta alla. Kass lasi linnupoja lahti ja koer ajas ta ära. Koer oli väga rõõmus, et ta sai linnupojad ära päästa, aga kass oli ikka näljane.

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Voldi pildid lahti nii, et laps näeks korraga ainult kaht esimest pilti. Ütle lapsele: „Nüüd ma tahan, et sina räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea lugu, nagu sa oskad.“ Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: „Räägi mulle selle pildi kohta lugu” (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilti (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel vait, võid öelda: „Midagi veel?”, „Jutusta edasi”, „Räägi mulle veel”, „Mis seal loos veel oli?” Kui laps jääb vait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: „Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud”.

Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Näidisloo juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis küsin su käest selle kohta mõned küsimused.“

Voldi lahti kaks esimest pilti. „Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Ühel päeval nägi emalind, et ta pojad on näljased. Ta lendas ära, sest ta tahtis neile süüa leida. Üks näljane kass nägi, et emalind lendas ära, ja näugus: „Mmm, tore, keda ma siin pesas näen?”

Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Emalind tuli tagasi ühe suure ussikesega poegade jaoks, kassi ta aga ei näinud. Ta oli õnnelik selle mahlase ussikesese üle, mis ta oma poegadele tõi. Samal ajal hakkas õel kass puu otsa ronima, sest ta tahtis linnupoega kätte saada. Ta krahmas pesast ühe linnupoja. Üks vapper koer, kes parasjagu mööda läks, nägi, et linde ähvardab suur oht. Ta otsustas kassi peatada ja linnud päästa.

Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korraga lapsele nähtavad). Ta ütles kassile: „Jäta linnupojad rahule”. Ja siis haaras ta kassi sabast ning tõmbas ta alla. Kass lasi linnupoja lahti ja koer ajas ta ära. Koer oli väga rõõmus, et ta sai linnupojad ära päästa, aga kass oli ikka näljane.

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Pärast seda, kui oled öelnud „Ja see ongi selle loo lõpp“, esita lapsele loo mõistmist kontrollivad küsimused.

Jutustamise punktitalabel: „Linnupojad”

Osa I: Loomine

A. Loo ülesehitus; B. Ülesehituse kompleksus; C. Tegelaste sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

A. Loo ülesehitus

		Õigete vastuste näited ¹¹	Punktid
A1.	Alguspunkt	Aeg ja/või koht, nt oli kunagi / ühel päeval / kaua aega tagasi... metsas/aasal/aias/põllul/linnupesas / puu otsas	0 1 2 ¹²
<i>Osa 1: Emalind / Lind (Osa tegelased: emalind ja linnupojad)</i>			
A2.	IST kui algus-sündmus	Linnupojad olid näljased / tahtsid süüa / nutsid toidu pärast / küsisid süüa Emalind/lind, vanem jne nägi, et linnupojad on näljased / tahavad süüa	0 1
A3.	Eesmärk	Emalind tahtis oma linnupoegi sööta / püüda/tuua/saada/leida poegadele süüa/ussikesi (Selleks et) + VERB (saada süüa)	0 1
A4.	Katse	Emalind lendas ära / läks ära / otsis süüa / oli süüa toomas Emalind proovis + VERB (saada süüa)	0 1
A5.	Tulemus	Emalind tuli toiduga tagasi /lendas tagasi / tuli toidu/ussikesega tagasi / toitis linnupoegi Linnupojad said toitu/ussikese	0 1
A6.	IST kui reaktsioon	Emalind oli õnnelik/rahul/rõõmus Linnupojad olid õnnelikud/rahul/rõõmsad / nad ei olnud näljased enam	0 1
<i>Osa 2: Kass (osa tegelased: kass ja linnupoeg/linnupojad)</i>			
A7.	IST kui algus-sündmus	Kass nägi linnuema ära lendamas / et linnupojad jäid üksi / et seal on toitu Kass oli näljane / kassi suu jooksis vett Kassil oli kange isu linnupojad ära süüa	0 1
A8.	Eesmärk	Kass tahtis linnupojad ära süüa / kätte saada / maha murda (Selleks et) + VERB (süüa, püüda, maha murda, kätte saada)	0 1
A9.	Katse	Kass ronis puu otsa Kass proovis puu otsa ronida / linnupoegi kätte saada Kass ronis/hüppas (puu otsa)	0 1
A10.	Tulemus	Kass krahmas linnupoja / sai linnupoja kätte Kass peaaegu + VERB (püüdis, sai kätte)	0 1
A11.	IST kui reaktsioon	Kass oli õnnelik Lind/linnud oli/olid ehmunud/hirmul/nutsid / karjusid valust	0 1

¹¹ Kahtluse korral või siis, kui vastust ei ole punktitalabelis, vaata lisa juhendist.

¹² Null punkti saab vale vastuse eest või vastamata jätmise eest, ühe punkti ühe õige vastuse eest, kaks punkti siis, kui laps viitab nii ajale kui ka kohale.

Osa 3: Koer (osa tegelased: koer, kass ja linnupoeg/linnupojad)			
A12.	IST kui algus-sündmus	Koer nägi, et lind on ohus / kass sai linnu kätte / püüdis linnu kinni Lind/linnud oli/olid ohus	0 1
A13.	Eesmärk	Koer otsustas/tahtis kassi peatada Koer otsustas/tahtis lindu/lindusid aidata/kaitsta/päästa (Selleks et) + VERB (peatada, päästa, aidata)	0 1
A14.	Katse	Koer tõmbas/tiris/sikutas kassi alla Koer hammustas/krahmas kassi saba Koer proovis + VERB (tõmmata, tirida, saada alla) Koer tõmbas/tiris kassi alla / hammustas/ründas kassi / krahmas kassi saba	0 1
A15.	Tulemus	Koer ajas kassi minema/ära / ehmatas kassi minema/ära Kass lasi linnupoja lahti / linnupoeg lendas ära Lind/linnud oli/olid päästetud	0 1
A16.	IST kui reaktsioon	Koer tundis kergendust / oli õnnelik / uhke (et ta sai linnupoja päästetud / päästis linnupoja) Kass oli vihane/pettunud / tundis end halvasti, kurjana / hirmununa/valudes / kassi saba valutas Lind/linnud oli/olid rõõmsad/õnnelikud/päästetud Emalind oli rahul/õnnelik	0 1
A17.	Loo ülesehituse eest saadavad punktid võimalikust 17st:		

B. Ülesehituse komplekssus

Katse ja tulemuse järjestuste arv	Üksikute eesmärkide arv (ilma katsete ja tulemusteta)	Eesmärgi ja katse / eesmärgi ja tulemuse järjestuste arv	Eesmärgi-katse-tulemuse järjestuste arv
B1.	B2.	B3.	B4.

C. Tegelase sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

C1.	<p>IST-de hulk arvatuna sõnedes. IST-deks loetakse:</p> <p>tajuverbid, nt <i>nägema, kuulma, tundma, lõhnama</i>;</p> <p>füüsilist olekut märkivad verbid, nt <i>janune, näljane, väsinud, kurb, haiget saanud</i>;</p> <p>teadvusele viitavad sõnad, nt <i>elus, ärkvel, magav</i>;</p> <p>emotsioonisõnad, nt <i>kurb, õnnetu, õnnelik, rõõmus, vihane, mures, pettunud, hirmul, hirmunud, uhke, vapper, kindel, rahul, üllatunud</i>;</p> <p>mentaalseid protsesse märkivad verbid, nt <i>tahtma, mõtlema, teadma, unustama, otsustama, uskuma, imestama, plaanima</i>;</p> <p>kõnelemist tähistavad verbid, nt <i>ütleva, hüüdma, karjuma, hoiatama, küsima</i>.</p>
-----	--

Osa II: Mõistmine

		Õigete vastuste näited	Valede vastuste näited	Punktid
0	Kas sulle meeldis see lugu?	Soojendusküsimused, nende eest punkte ei panda		
D1.	Miks emalind/linnuema ära lendas? (osuta piltidele 1–2) (Osa 1: Eesmärk/IST kui algussündmus)	Tahtis toitu hankida / ussikesi tuua linnupoegadele (Selleks et) + VERB (toita) linnupoegi Pojad olid näljased	Läks ära / tööle Läks isalinnule järele Oli hirmunud/kartis	0 1
D2.	Mida linnupojad tundsid? (osuta pildile 1) (IST kui algussündmus)	Tundsid end halvasti / olid näljased Tahtsid süüa	Hästi/õnnelikult/ül latunult/üksi / nad olid hirmunud/ehmun ud	0 1
D3.	<i>(Küsi see küsimus ainult siis, kui laps annab eelmisele küsimusele sobiva vastuse, aga ilma seletuseta. Kui laps annab seletuse juba küsimuses D2, pane punktid kirja küsimusse D3 ja jätkka D4-ga)</i> Miks sinu arvates linnupojad end halvasti tunnevad / näljased on jne? ¹³	Neil on nokad lahti / sest nad küsivad süüa Karjuvad: “Me tahame süüa/oleme näljased” Nende ema läks toitu tooma / ema tuli ussikesega tagasi Linnupojad on alati näljased (üldine tähendus)	Nad on õnnelikud / laulavad Tahtsid emaga kaasa minna Kartsid kassi / sest nad nägid kassi Tunnevad end halvasti / on hirmunud, sest ema lendab ära	0 1
D4.	Miks kass ronib puu otsa? (osuta pildile 3) (Osa 2: Eesmärk)	Tahab linnupoega/linnupoegi kätte saada / maha murda / ära süüa / Tahab linnupoegi (Selleks et) + VERB (kätte saada, maha murda, süüa) Ei suutnud vastu panna linnupoegadele /kasutab ära juhist, kui linnuema on ära/eemal Kassidele meeldib linde süüa (üldine tähendus)	Et linnupoegadega mängida	0 1

¹³ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D2.

D5.	Mida kass tunneb? (osuta piltidele 5-6) (IST kui reaktsioon)	Ta on (ikka) näljane/ vihane/kurb/hirmunud / tunneb valu/rumal/pettunud	Hästi/rõõmsalt/ õnnelikult/ tahab joosta	0 1
D6.	<i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D6 juurde ning jätkka küsimusega D7.)</i> Miks sinu arvates tunneb kass end halvasti/näljaselt /hirmunult jne? ¹⁴	Ei saanud linnupoegi kätte Ebaõnnestus Kardab koera Koer ründab/hammustab / ajab taga / tõmbab kassi saba Kui vastus küsimusele D5 on <i>halvasti/vihaselt</i> , siis D6 vastus võib olla ka: <i>on endiselt näljane.</i>	Õnnelikult/mängu liselt/hakkab lendama/ tundub nagu koer tahab kassi ära süüa Ma ei tea	0 1
D7.	Miks tiris koer kassi sabast? (osuta pildile 5) (Osa 3: Eesmärk)	Otsustas / tahtis päästa/aidata/kaitsta linde Otsustas/tahtis kassi peatada/ teha nii, et kass laseks linnu lahti (Selleks et) + VERB (päästa, aidata, kaitsta) Et lindu/linde ei söödaks, murtaks maha, tehtaks liiga	Tahtis linnupojad ise ära süüa / tahtis kassi ära süüa/ kassiga mängida Koerad vihkavad kasse / koertele ei meelde kassid (üldine tähendus)	0 1
D8.	Kujuta ette, et koer näeb linde. Mida ta tunneb? (osuta pildile 6) (IST kui reaktsioon)	On rõõmus/õnnelik / tal on hea meel / ta tunneb kergendust / ta tunneb uhkust / Tunneb end nagu kaitsja / kangelane Meeldib kaitsta neid	Halvasti / ta on vihane / kuri / süüdi /rumalalt “Pean kassi kätte saama”	0 1
D9.	<i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D9 juurde ning jätkka küsimusega D10.)</i>	Peatas kassi/saab/sai kassi kätte Päästis/aitas linde Näeb, et linnud on kaitstud/õnnelikud/terved Nüüd kass ei tule tagasi	Ta naeratab / koer näeb nii välja, nagu ta ei oleks kassi kätte saanud / tahab linnud ise ära süüa Vihane kassi peale	0 1

¹⁴ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D5.

	iks sinu arvates on koer rõõmus / õnnelik jne? ¹⁵			
D10.	Kes meeldib sinu arvates emalinnule rohkem, kas kass või koer? Miks?	Koer – ütle vähemalt üks põhjus (ta päästis linnud / aitas linde/ aitas linnupoega / ajas kassi minema) / oli lahke lindude vastu	Kass / ma ei tea või mõni teine ebasobiv vastus	0 1
D11.	Mõistmisküsimuste punktid kokku võimalikust 10st:			

¹⁵ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D8.

Protokoll „Kitsetalled“

Jutustamine / Ümberjutustamine / Näidisluгу

Lapse nimi: _____
Sünnikuupäev: _____
Testimiskuupäev: _____
Lapse vanus testimise ajal (kuudes): _____
Lapse sugu: _____
Testija nimi: _____
Kokkupuude teise keelega (kuudes): _____
Lasteaeda mineku alguskuupäev: _____
Lasteaia nimi: _____

Enne kui testimist alustad, kontrolli, kas kõik ümbrikud on laual. Pane lindistustehnika (nt diktofon) töökorda. Alusta lindistamist enne soojendusfaasi.

Soojendusfaas

Küsi näiteks: „Kes su parim sõber on?“, „Mida sulle telekast vaadata meeldib?“, „Kas sulle meeldib lugusid jutustada?“ või „Kas sulle meeldib lugusid kuulata?“.

Juhised

Juhised jutustamiseks

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja jutusta selle järgi mulle lugu.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis?“

Voldi lahti esimesed kaks pilti. Ütle lapsele: „Nüüd ma tahan, et sina räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea lugu, nagu sa oskad.“ Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: „Räägi mulle selle pildi kohta lugu“ (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilti (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel vait, võid öelda: „Midagi veel?“, „Jutusta edasi“, „Räägi mulle veel“, „Mis seal loos veel oli?“ Kui laps jääb vait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: „Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud“. Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Ümberjutustamise juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: „Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“ Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. „Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis saad sina selle mulle uuesti jutustada.“

Voldi lahti kaks esimest pilti. „Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Oli kord üks kitseema, kes nägi ühel päeval, et tema tall on vette kukkunud ja on sellest väga ehmunud. Kitseema hüppas vette, sest ta tahtis oma talle päästa. Üks näljane rebane nägi, et kitseema on vees, ja urises: „Mmm, tore, keda ma siin rohu peal näen?“.

Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). *Kitseema lükkas kitsetalle veest välja, aga ta ei näinud rebast. Ta oli rõõmus, et ta talle ei uppunud. Samal ajal hüppas õel rebane kitsetalle poole, sest ta tahtis selle kinni püüda. Ta haaras kitsetallest kinni. Üks vapper lind, kes parasjagu mööda lendas, nägi, et kitsetall on ohus. Ta otsustas rebase peatada ja kitsetalle päästa.* Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korraga lapsele nähtavad). *Lind ütles rebasele: „Jäta kitsetall rahule”. Siis lendas ta allapoole ja hammustas rebast sabast. Rebane laskis kitsetalle lahti ja lind ajas rebase minema. Lind oli väga õnnelik, et ta suutis kitsetalle päästa, rebane oli aga ikka näljane.*

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Voldi pildid lahti nii, et laps näeks korraga ainult kaht esimest pilti. Ütle lapsele: *„Nüüd ma tahan, et sinu räägid selle loo. Vaata neid pilte ja proovi jutustada nii hea lugu, nagu sa oskad.“* Kui laps ei hakka kohe jutustama, võib teda ergutada nii: *„Räägi mulle selle pildi kohta lugu”* (osuta pildile). Kui laps on kahe esimese pildi kohta loo ära rääkinud, voldi lahti kaks järgmist pilti (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). Korda seda, kuni oled jõudnud loo lõppu. Kui laps jääb loo keskel wait, võid öelda: *„Midagi veel?”, „Jutusta edasi”, „Räägi mulle veel”, „Mis seal loos veel oli?”* Kui laps jääb wait ega anna märku, kas ta on lõpetanud või ei, ütle: *„Ütle mulle, kui sa oled lõpetanud”.*

Kui laps on lõpetanud, kiida teda ning esita mõistmist kontrollivad küsimused.

Näidisloo juhised

Istu lapse vastas. Ütle lapsele: *„Vaata, siin on kolm ümbrikku. Igas ümbrikus on ise lugu. Vali neist üks ja ma jutustan sulle nende järgi ühe loo.“* Voldi pildid nii lahti, et ainult laps näeks korraga kõiki pilte. *„Kõigepealt vaata tervet lugu. Oled sa valmis? Ma jutustan sulle selle loo ja siis küsin su käest selle kohta mõned küsimused.“*

Voldi lahti kaks esimest pilti. *„Lugu algab siit (osuta esimesele pildile). Oli kord üks kitseema, kes nägi ühel päeval, et tema tall on vette kukkunud ja on sellest väga ehmunud. Kitseema hüppas vette, sest ta tahtis oma talle päästa. Üks näljane rebane nägi, et kitseema on vees, ja urises: „Mmm, tore, keda ma siin rohu peal näen?”.* Voldi lahti kolmas ja neljas pilt (tee seda nii, et pildid 1–4 oleksid nähtavad). *Kitseema lükkas kitsetalle veest välja, aga ta ei näinud rebast. Ta oli rõõmus, et ta talle ei uppunud. Samal ajal hüppas õel rebane kitsetalle poole, sest ta tahtis selle kinni püüda. Ta haaras kitsetallest kinni. Üks vapper lind, kes parasjagu mööda lendas, nägi, et kitsetall on ohus. Ta otsustas rebase peatada ja kitsetalle päästa.* Voldi lahti viies ja kuues pilt (tee seda nii, et kõik pildid oleksid korraga lapsele nähtavad). *Lind ütles rebasele: „Jäta kitsetall rahule”. Siis lendas ta allapoole ja hammustas rebast sabast. Rebane laskis kitsetalle lahti ja lind ajas rebase minema. Lind oli väga õnnelik, et ta suutis kitsetalle päästa, rebane oli aga ikka näljane.*

Ja see ongi selle loo lõpp.”

Pärast seda, kui oled öelnud *„Ja see ongi selle loo lõpp“*, esita lapsele loo mõistmist kontrollivad küsimused.

Jutustamise punkt tabel: „Kitsetalled“

Osa I: Loomine

A. Loo ülesehitus; B. Ülesehituse kompleksus; C. Tegelaste sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

A. Loo ülesehitus

		Õigete vastuste näited ¹⁶	Punktid
A1.	Alguspunkt	Aeg ja/või koht, nt oli kunagi/ühel päeval / kaua aega tagasi... metsas/aasal/põllul / järve ääres / tiigi ääres/kaldal	0 1 2 ¹⁷
<i>Osa 1: Ema/Kits (osa tegelased: kitsetall ja kitseema/kits)</i>			
A2.	IST kui algus-sündmus	Kitsetall oli hirmunud / ohus / vajas abi / nuttis (abi saamiseks) / hüüdis ema Kitseema/kits/vanem jne nägi, et kitsetall oli hirmunud / ohus / uppumas / ei oska ujuda Kitseema/kits/vanem jne oli mures, sest kitsetall oli vees	0 1
A3.	Eesmärk	Kitseema tahtis kitsetalle aidata / päästa / kitsetalle veest välja lükata / kitsetalle veest välja saada (Selleks et) + VERB (päästa, aidata) last	0 1
A4.	Katse	Kitseema jooksis/läks vette Kitseema lükkab/aitab kitsetalle veest välja Kitseema proovis (aidata, lükata)	0 1
A5.	Tulemus	Kitseema lükkas kitsetalle veest välja / päästis kitsetalle / aitas kitsetalle välja Kitsetall sai päästetud / veest välja	0 1
A6.	IST kui reaktsioon	Kitseema oli rõõmus / õnnelik Kitsetall oli pääsetud/õnnelik/rõõmus / ei olnud enam hirmul / ei kartnud enam	0 1
<i>Osa 2: Rebane (osa tegelased: rebane ja kitsetall)</i>			
A7.	IST kui algus-sündmus	Rebane nägi, et kitseema vaatab mujale / et kitsetall on üks / et seal on toitu Rebane oli näljane / mõtles „maitsev/nämma!“	0 1
A8.	Eesmärk	Rebane tahtis kitsetalle ära süüa / kinni püüda / kätte saada / maha murda (Sellepärast et) + VERB (süüa, kätte/kinni saada / maha murda)	0 1
A9.	Katse	Rebane hüppas üles / välja / kitsetalle poole Rebane püüdis kitsetalleni jõuda / haarata kitsetalle / kitsetalle kätte saada	0 1
A10.	Tulemus	Rebane sai kitsetalle kätte / püüdis kitsetalle kinni Rebane sai kitsetalle peaaegu kätte / püüdis kitsetalle kinni	0 1
A11.	IST kui reaktsioon	Rebane oli õnnelik Kitsetall oli ehmunud / nuttis/ karjus (valust)	0 1

¹⁶ Kahtluse korral või siis, kui vastust ei ole punkt tabelis, vaata Lisa juhendist.

¹⁷ Null punkti saab vale vastuse eest või vastamata jätmise eest, ühe punkti ühe õige vastuse eest, kaks punkti siis, kui laps viitab nii ajale kui ka kohale.

Osa 3: Lind (osa tegelased: lind, rebane ja kitsetall)			
A12.	IST kui algus-sündmus	Lind, vares jne nägi, et kitsetall on ohus / nägi, et rebane püüdis kitsetalle kinni Kitsetall oli ohus	0 1
A13.	Eesmärk	Lind otsustas/tahtis rebast takistada Lind otsustas/tahtis aidata/kaitsta/päästa kitsetalle (Selleks et) + VERB (takistada, päästa, aidata)	0 1
A14.	Katse	Lind hammustas rebast / krahmas rebasel sabast Lind näksas/krahmas rebase saba / läks rebasele kallale / ründas rebast Lind proovis + VERB (saada rebasest lahti)	0 1
A15.	Tulemus	Lind ajas rebase minema (ära) / ehmatas rebase minema/ära Rebane lasi kitsetalle lahti / jooksis ära Kitsetall oli päästetud	0 1
A16.	IST kui reaktsioon	Lind oli rahul / rõõmus / uhke (et ta päästis kitsetalle) Rebane oli vihane/pettunud / tundis end halvasti / kurjana / hirmununa / valudes / rebase saba valutab Kitsetall/kitsetalled oli/olid rahul/õnnelikud/päästetud / hingasid kergemalt Kitseema oli rahul/õnnelik	0 1
A17.	Loo ülesehituse eest saadavad punktid võimalikust 17st:		

B. Ülesehituse kompleksus:

Katse ja tulemuse järjestuste arv	Üksikute eesmärkide arv (ilma katsete ja tulemusteta)	Eesmärgi ja katse / eesmärgi ja tulemuse järjestuste arv	Eesmärgi-katse-tulemuse järjestuste arv
B1.	B2.	B3.	B4.

C. Tegelase sisemisi seisundeid ja reaktsioone tähistavad sõnad (IST)

C1.	<p>IST-de hulk arvatuna sõnedes. IST-deks loetakse:</p> <p>tajuverbid, nt <i>nägema, kuulma, tundma, lõhnama</i>;</p> <p>füüsilist olekut märkivad verbid, nt <i>janune, näljane, väsinud, kurb; valus</i>;</p> <p>teadvusele viitavad sõnad, nt <i>elus, ärkvel, magav</i>;</p> <p>emotsioonisõnad, nt <i>õnnetu, õnnelik, tänulik, vihane, mures, pettunud, kartlik, hirmunud, uhke, julge, kindlalt, rahul, üllatunud</i>;</p> <p>mentaalseid protsesse märkivad verbid, nt <i>tahtma, mõtlema, teadma, unustama, otsustama, uskuma, imestama, plaanima</i>;</p> <p>kõnelemist tähistavad verbid nt <i>ütleva, hüüdma, karjuma, hoiatama, küsima</i>.</p>
-----	--

Osa II: Mõistmine

		Õigete vastuste näited	Valede vastuste näited	Punktid
0	Kas sulle meeldis see lugu?	Soojendusküsimus, selle eest punkte ei panda		
D1.	Miks oli kitseema vees? (osuta piltidele 1–2) (Osa 1: Eesmärk/IST kui algussündmus)	Tahab päästa/aidata kitsetalle / on kitsetalle pärast mures / (Sellepärast et) + VERB (aidata, päästa) kitsetalle Kitsetall nuttis / hüüdis appi on hädas /ohus / hirmunud	Ujub/mängib / tahab supelda / ennast pesta / kitsetalle pesta / ennast maha jahutada, juua	0 1
D2.	Mida kitsetall tunneb? (osuta kitsetallele vees pildil 1) (IST kui algussündmus)	Tunneb end halvasti / on hirmul / ehmunud / kardab Tahab, et teda päästetakse	Ta on õnnelik/rahul / ta mängib / tal on külm / parem olla / janune/must/puhas/rumal	0 1
D3.	<i>(Küsi see küsimus ainult siis, kui laps annab eelmisele küsimusele sobiva vastuse, aga ilma seletuseeta. Kui laps annab seletuse juba küsimuses D2, pane punktid kirja küsimusse D3 ja jätkka D4-ga)</i> Miks sinu arvates kitsetall on hirmunud / ehmunud / kardab jne? ¹⁸	Ta kukkus vette / ei saa veest välja / ei oska ise veest välja tulla / hakkab uppuma / ei oska ujuda Ta hüüab/karjub “Appi, ma olen uppumas!” Lapsed ei oska ujuda (üldine tähendus/põhjendus)	Ta on näljane / janune ujub / mängib vees / ei tohtinud seal olla	0 1
D4.	Miks rebane kitsetalle poole hüppas? (osuta pildile 3) (Osa: Eesmärk)	Tahtis kitsetalle kätte saada / maha murda / ära süüa (Selleks et) + VERB (kätte saada / maha murda) Ei saanud vastu panna ja tahtis kitsetalle ära süüa / kasutas juhust, kui kitseema ei vaadanud/näinud /oli eemal Rebastele meeldib süüa kitsetallesid (üldine tähendus)	Et mängida kitsetallega	0 1

¹⁸ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D2.

D5.	Mida rebane tunneb? (osuta piltidele 5-6) (IST kui reaktsioon)	Ta on (endiselt) näljane/vihane/kuri/kurb/ hirmunud/hurt/rumal/peetunud	Tal on hea meel / ta on õnnelik / tahab mängida / joostanud	0 1
D6.	<i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D6 juurde ning jätkka küsimusega D7.)</i> Miks sinu arvates on rebane ehmunud/näljane/peetunud jne? ¹⁹	Sellepärast, et ta ei saanud kitsetalle kätte / ebaõnnestus / ta oli ikka näljane / on hirmunud / kardab lindu Lind ehmatas ta ära / lind tegi talle haiget / ründas teda / hammustas ta saba Kui vastus küsimusele D5 oli <i>halvasti/vihaselt</i> , siis vastus küsimusele D6 võib olla <i>ta oli ikka näljane</i>	Rebane jookseb ära / tundub, et lind võttis rebase toidu / lind tahab rebast süüa	0 1
D7.	Miks lind rebast sabast hammustas? (osuta pildile 5) (Osa 3: Eesmärk)	Otsustas/tahtis kitsetalle päästa/aidata/kaitsta Otsustas/tahtis rebast peatada / et rebane laseks kitsetalle lahti / nägi, et kitsetall on ohus (Selleks et) + VERB (päästa, aidata) Selleks et kitsetalle ei söödaks ära / murtaks maha / tehtaks talle haiget	Tahtis ise kitsetalle ära süüa / rebase ära süüa / mängida rebasega Linnud vihkavad rebaseid / neile ei meeldi rebased (üldine tähendus)	0 1
D8.	Kujuta ette, et lind näeb kitsesid. Mida lind tunneb? (osuta pildile 6) IST kui reaktsioon	Tal on hea meel / ta on õnnelik/rahul/uhke/abivalmis Ta tunneb end nagu kaitsja/kangelane Talle meeldib kaitsta neid	Tal on paha/kurb meel / ta on kurb/vihane/kuri/rumal / "Ma pean rebase kätte saama"	0 1
D9.	<i>(Esita see küsimus ainult siis, kui laps vastas eelmisele küsimusele õigesti, kuid ei selgitanud oma vastust. Kui laps andis juba eelmises küsimuses sobiva selgituse, pane seletuse eest punktid kirja küsimuse D9 juurde ning jätkka küsimusega D10.)²⁰</i> Miks sinu arvates lind on õnnelik/rahul/uhke jne?	Takistas rebast / sai rebase sealt ära / Päästis/aitas kitsetalle Näeb, et kitsed on rõõmsad/terved Nüüd ei tule rebane enam tagasi	Ta naeratab/ tundub nii Ei saanud rebast kätte Tahab kitsetalle ise ära süüa Ta on tige rebase peale	0 1

¹⁹ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D5.

²⁰ Kasuta sama IST-d, mida laps vastuses küsimusele D8.

D10.	Kumb kitseemale rohkem meeldib, kas rebane või lind? Miks?	Lind – ütle vähemalt üks põhjus (ta päästis kitsetalle / aitas kitsetalle / ajas rebase minema). Oli lahke kitsetallede vastu	Rebane / Ma ei tea / teine ebaoluline vastus	0 1
D11.	Mõistmisküsimuste punktid kokku võimalikust 10st:			

Taustaküsimused

1. Lapse nimi (eesnimi, perekonnanimi) _____

2. Sünnikuupäev _____

3. Kas teie laps käib praegu lasteaias/päevahoius/koolis?

- Jah, lasteaias
alates _____ (aasta, kuu)
- Ei

Kui jah, siis mis tüüpi lasteaias?

- Kakskeelses
- Ükskeelses K1 = lapse emakeel (esimene keel)
- Ükskeelses K2 = lapse teine keel
- Teistsuguses, täpsustage, millises

- Jah, koolis
alates _____ (aasta, kuu)
- Ei

Kui jah, siis mis tüüpi koolis?

- Kakskeelses
- Ükskeelses K1 = lapse emakeel (esimene keel)
- Ükskeelses K2 = lapse teine keel
- Teistsuguses, täpsustage, millises

4. Mis riigis on teie laps sündinud?

- Riigis, kus räägitakse K1 (kirjutage riigi nimi): _____
- Riigis, kus räägitakse K2 (kirjutage riigi nimi): _____
- Mõnes teises riigis, (kirjutage riigi nimi): _____

5. Mis ajast on teie laps elanud riigis, kus räägitakse K2? _____
(aasta, kuu)

6. Lapse sünnijärjekord

- 1.
- 2.
- 3.
- Kirjutage, mitmenda lapsena _____

7. Kui vanalt ütles teie laps esimesed sõnad? _____ aasta(d) _____ kuu (d)

8. Olete te kunagi oma lapse keele pärast muret tundnud?

- Ei
- Jah, täpsustage, miks -

9. Kas teie perekonnast on kellelgi olnud keeleprobleeme?

- Ei
- Jah, täpsustage, kellel -

nt emal, isal, õel-vennal

10. Kas teie lapsel on kunagi olnud probleeme kuulmisega?

Kuulmispuue

- Ei
- Jah

Sagedased kõrvapõletikud

- Ei
- Jah, kui mitu korda? _____
- Kõrvatorud (dreenid)

11. Kas teie arvates kuuleb teie laps normaalselt?

- Ei
- Jah

12. Info vanemate kohta

	Emakeel (K1)	Teine keel (K2)	Milliseid teisi keeli te räägite	Kui kaua te olete XX riigis elanud	Haridus	Amet, töökoht
Ema / Vanem 1						
Isa / Vanem 2						

13. Mis keeli te oma lapsega räägite?

Ema / Vanem 1

- Oma emakeelt (K1)
- Minu teist keelt (K2)
- Nii emakeelt kui ka teist (K2) keelt
- Teist keelt / teisi keeli, täpsustage _____

Isa / Vanem 2

- Oma emakeelt (K1)
- Minu teist keelt (K2)
- Nii emakeelt kui ka teist (K2) keelt
- Teist keelt / teisi keeli, täpsustage _____

14. Mis keeli teie laps nüüd räägib?

- Lapse emakeelt K1, see on: _____
- Lapse teist keelt K2, mis on: _____
- Teisi keeli, mis on: _____

15. Mis keeltega on teie lapsel kokkupuuteid?

- Lapse emakeelega K1
- Lapse teise keelega K2
- Teiste keeltega, mis on: _____

16. Mis vanusest alates on teie lapsel kokkupuude teise keelega (K2)?

- Sünnist saati
- Enne 1-aastaseks saamist
- Enne 2-aastaseks saamist
- Enne 3-aastaseks saamist
- Enne 5-aastaseks saamist
- Vanusest _____

17. Kas teie laps puutub teise keelega (K2) kokku

- Lasteaias või koolis
- Sõpradega mängides
- Õdede-vendadega / vanematega / teiste sugulastega koos olles
- TV/arvuti/raamatute kaudu
- Muul viisil _____

18. Hinnake protsentides, kui suure osa igast päevast puutub teie laps eri keeltega kokku (kõik päeva tegevused kokku)?

Tema emakeel (K1)

- 25%
- 50%
- 75%
- 100%

Tema teine keel (K2)

- 25%
- 50%
- 75%
- 100%

Teine keel /teised keeled

- 25%
- 50%
- 75%
- 100%

19. Hinnake palun oma lapse keeleoskust, tehes linnuke sobivasse lahtrisse

	Väga hea	Üsna hea	Üsna halb	Väga halb
Kui hästi <u>saab</u> teie laps <u>aru</u> oma emakeelest (K1)?				
Kui hästi <u>saab</u> teie laps <u>aru</u> oma teisest keelest (K2)?				
Kui hästi <u>räägib</u> teie laps oma emakeelt (K1)?				
Kui hästi <u>räägib</u> teie laps oma teist keelt (K2)?				

20. Mis keelt räägib teie laps teie arvates kõige paremini?

Oma K1
 Oma K2
 Mõnd teist keelt, täpsustage _____

21. Kas teie arvates eelistab teie laps üht keelt teisele / meeldib talle mõni keel rohkem kui mõni teine?

Ei
 Jah, täpsustage _____

22. Palun märkige, milliseid tegevusi te oma lapsega olete teinud viimase kuu jooksul	Tema emakeeles (K1)				Tema teises keeles (K2)			
	Mitte kunagi	Kaks korda kuus	Kord-kaks nädalas	Peaaegu iga päev	Mitte kunagi	Kaks kordas kuus	Kord-kaks nädalas	Peaaegu iga päev
Lugude jutustamine								
Raamatute lugemine								
Laulude kuulamine või laulmine								
Teleri- ja videote vaatamine või arvutimängude mängimine								

Lugude tekstid

Lugude tekstid on alljärgnevalt esitatud selleks, et neid kasutada näidislugude ja ümberjutustamise stiimulina. Lugudel on paralleelne mikro- ja makrostruktuur ning neid võib kasutada tulemuste kodeerimisel ja analüüsimisel. Need tekstid on kasutamiseks ka lugude teistesse keeltesse tõlkimiseks ja kohandamiseks (vt kohandamisjuhendeid).

Lugude ülesehituse osad ja tegelaste sisemisi seisundeid tähistavad sõnad on märgitud järgmisel viisil:

eesmärk katse.....tulemus *tegelaste sisemisi seisundeid tähistavad sõnad*

Linnupojad (sõnu kokku 139)

Pildid 1 ja 2: Ühel päeval *nägi* emalind, et ta pojad on *näljased*. Ta lendas ära, sest ta tahtis neile süüa leida. Üks *näljane* kass *nägi*, et emalind lendas ära, ja *näugus*: „Mmm, tore, keda ma siin pesas näen?”

Pildid 3 ja 4: Emalind tuli tagasi ühe suure ussikesega poegade jaoks, kassi ta aga *ei näinud*. Ta oli *õnnelik* selle mahlase ussikese üle, mis ta oma poegadele tõi. Samal ajal hakkas *õel* kass puu otsa ronima, sest ta tahtis linnupoega kätte saada. Ta krahmas pesast ühe linnupoja. Üks *vapper* koer, kes parasjagu mööda läks, *nägi*, et linde ähvardab suur oht. Ta otsustas kassi peatada ja linnud päästa.

Pildid 5 ja 6: Ta *ütles* kassile: „Jäta linnupojad rahule”. Ja siis haaras ta kassi sabast ning tõmbas ta alla. Kass lasi linnupoja lahti ja koer ajas ta ära. Koer oli väga *rõõmus*, et ta sai linnupojad ära päästa, aga kass oli ikka *näljane*.

Kitsetalled (sõnu kokku 126)

Pildid 1 ja 2: Oli kord üks kitseema, kes *nägi* ühel päeval, et tema tall on vette kukkunud ja on sellest väga *ehmunud*. Kitseema hüppas vette, sest ta tahtis oma talle päästa. Üks *näljane* rebane *nägi*, et kitseema on vees, ja *urises*: „Mmm, tore, keda ma siin rohu peal näen?”

Pildid 3 ja 4: Kitseema lökkas kitsetalle veest välja, aga ta *ei näinud* rebast. Ta oli *rõõmus*, et ta talleke ei uppunud. Samal ajal hüppas õel rebane kitsetalle poole, sest ta tahtis selle kinni püüda. Ta haaras kitsetallest kinni. Üks *vapper* lind, kes parasjagu mööda lendas, *nägi*, et kitsetall on ohus. Ta otsustas rebase peatada ja kitsetalle päästa.

Pildid 5 ja 6: Lind *ütles* rebasele: „Jäta kitsetall rahule”. Siis lendas ta allapoole ja hammustas rebast sabast. Rebane laskis kitsetalle lahti ja lind ajas rebase minema. Lind oli väga *õnnelik*, et ta suutis kitsetalle päästa, rebane oli aga ikka *näljane*.

Kass (sõnu kokku 132)

Pildid 1 ja 2: Ühel päeval *märkas* üks *mänguhimuline* kass, et kollane liblikas istub põõsal. Ta hüppas liblika poole, sest tahtis selle kinni püüda. Samal ajal tuli üks *rõõsameelne* poiss kala püüdmast, tal oli ämber ühes ja pall teises käes. Ta *vaatas*, kuidas kass ajab liblikat taga.

Pildid 3 ja 4: Liblikas lendas kiiresti ära ja kass kukkus põõsasse. Ta *tegi* endale *haiget* ja oli väga *vihane*. Poiss oli nii *ehmunud*, et pall kukkus tal käest. Kui ta *nägi* oma palli vette veeremas, *hüüdis* ta: „Oh ei, mu pall veereb vette!”. Ta oli *kurb* ja tahtis oma palli tagasi. Samal ajal *märkas* kass poisi ämbrit ja *mõtles*: “Ma tahan ühe kala näpata.”

Pildid 5 ja 6: Samal ajal hakkas poiss õngeridvaga oma palli veest välja tõmbama. Ta *ei märganud*, et kass oli ühe kala näpanud. Lõpuks oli aga kass *rahul*, et sai nii maitsvat kala süüa, ja poiss oli *õnnelik*, et sai oma palli tagasi.

Koer (sõnu kokku 172)

Pildid 1 ja 2: Ühel päeval *nägi* *mänguhimuline* koer üht halli hiirt puu all istumas. Ta hüppas hiire poole, sest tahtis teda kinni püüda. Samal ajal tuli üks *rõõmus* poiss poest, tal oli kott ühes ja õhupall teises käes. Ta *vaatas*, kuidas koer hiirt taga ajab.

Pildid 3 ja 4: Hiir jooksis kiiresti ära ja koer pörkas vastu puud. Ta *sai haiget* ja oli väga *vihane*. Poiss oli nii *ehmunud*, et õhupall läks tal käes lahti. Kui ta *nägi*, et ta õhupall lendab puu otsa, *hüüdis* ta: „Oh ei, mu õhupall lendab minema!”. Ta oli *kurb* ja tahtis oma õhupalli tagasi saada. Samal ajal *märkas* koer poisi kotti ja *mõtles*: “Ma tahan sealt ühe vorsti näpata.”

Pildid 5 ja 6: Samal ajal hakkas poiss oma õhupalli puu otsast alla tirima. Ta *ei märganud*, et koer oli ühe vorsti näpanud. Lõpuks oli koer väga *rahul*, et sai nii head vorsti süüa, ja poiss oli *õnnelik*, sest sai oma palli tagasi.